

INSTRUMENTUM CRITICUM

— *Epistolae Kircherianae.*

Albertus Bartóla epistolas VI et epigramma unum, quae Athanasius Kircher S.J. Alejandro VII P.M. misit, appendicis instar edidit in commentatione ceterum satis laudanda de necessitudine docta Kircherum inter et Pontificem: “Alessandro VII e Athanasius Kircher S.J. Ricerche ed appunti sulla loro corrispondenza erudita e sulla storia di alcuni codici chigiani”, *Miscellanea Bibliothecae Apostolicae Vaticanae* III (1989), 7-105 (Studi e Testi, vol. 333). At eheu! hodie ut editorum mos esse videtur communis, verba Latina parum curata sunt, immo foedis deturpantur mendis. Et tu, Biblioteca Vaticana, quae arx et munimentum Latinitatis esse solebas, ista pateris! At absint querelae; litteras emendemus quoad fieri potest sine iterata codicum inspectione.

App. XIII (p. 89)

ll. 10-11 sic editur: “id ingenii mei imbecillitatis probe *conserius* ignoro ...” Manifesto legendum est: *conscius*.

1. 11, 14, 16: heic et aliis in locis in verbis graecis semper *i* ponitur pro *u*.

Valde dubito num et Kircherus ita fecerit.

1. 12 sic editur: “in *abstrusionis* literaturae argumento...” Lege:

abstrusioris.

Accedit quod hanc epistolam ceterasque omnes qui revera intelligere vult, omittat totam fere interpunctionem et sententias ex novo secundum sensum distinguat.

App. XIV (p. 90)

Nota I, l. 3 : lege *παιδεραστίαν*, non *παιδεραζίαν*.

1. 17: lege *comperiuntur*, non (ut editum est) *comperiantur*.

Nota II, l. 16 (p. 91) editur: “certis *iustique de causis*”; lege: *iustisque*.

Nota III, l. 4 editur: “per occurrentes *ubi* vocant dierum”; lege: *uti*.

p. 92, l. 1 lege *tantum* pro “*tantam* abest ut...”

1. 11 editur: “epigraphe ... a codicis exaratione dissidet *annus* 371”. Lege: *annos*.

1. 19/20 editur: “quae *qualicumque* tandem fuerint...” Corrigi: *qualiacumque*.

1. 23: lege *provolutus*, non *provulutus*.

App. XV (p. 95)

l. 2 editur: “*Ecclesiaque splendorem*”; emenda: *Ecclesiaeque*.

App. XVI (p. 95)

l. 5: pro *Sanctitati* legendum est *Sanctitatis*; l. 6 pro *obrotus* lege *obratus*.

l. 10 editur: “*accedit at commendationem*”; legendum: *ad*.

l. 12: non *venuti* legendum, sed *veluti*.

l. 20: *prostratus*, non *prostratos*.

App. XXI (pp. 100-101)

Duae compositiones eduntur epigrammatis *In Horologium Vaticanicum*, prior cum verbis ab auctore inter scribendum variatis, altera ad Pontificem missa. Mirum admodum est in hac altera compositione versum hexametrum primum, qui in priore erat integerrimus, claudicare. Confer statum priorem: *Qui claudi caelos et sidera posse negavit*, cum secundo: *Qui caelum claudi et sidera posse negavit*, qui hiat inter *claudi* et *et*. Num Kircherus huiusmodi versum monumento inscribendum Pontifici misit? At facillime emendari potuit scribendo: *Qui caelum claudi, qui sidera posse negavit*.

Ultimus prioris status versiculus ita editur: *Intulis in terra quod stupet artis opus*. Procul dubio emendandum est verbum (*Intulit*), verisimiliter etiam legendum *in terram*.

App. XXIII (p. 103)

l. 4 lege *attigerit*, non *attingerit*; ll. 6-7 *offerrem*, non *offerem*; l. 12 lege *luculentissimum*, non *loculentissimum*;

l. 14 editur: “ad perfidiam eorum propriis telis *configendam*”.

Utique legendum est: *configendam*.

l. 18 lege *postulat pro postulas*; l. 19 lege *Sapientissimae Sanct(itatis) V(est)rae*, non *Sapientissima ... V(est)ra*.

l. 20 absurde editur: “Interim ego me ad iter *praefato*, quod...”

Sensum restituas legendo: *praeparo*.

l. 21 lege: “ad fabricam Ecclesiae inchoandam”; l. 23 lege: “in *multos* annos duratura...”, non *multis*.

l. 27 editur: “ne Sanctitatem Vestram mundi *male* pressam interpellem”; Corrige: *mole*.

l. 29 editur: “necnon generis delicium”. Excidisse videtur *humani*. Cf. App. XIII (p. 89) in fine: “unicum *humani* generis in terris delicium”.

l. 32 editur: “ad Sacros pedes *prosculatus* humilis servus”. Legendum *provolutus* vel etiam *provolutus cum osculo*, ut est in App. XIV, p. 92, ll. 22-23.

App. XXIV (p. 104)

ll. 6-7 eduntur: “hasce litteras, gratae in te suae voluntatis *iudices*”. Kircherus sine dubio scripsit *indices*.

l. 11 ita editur: “Sua Sanctitas … nunquam, ubi se occasio obtulerit, *si intermissuta*”. Lingua et sensum restitue sic: *sit intermissura*.

* * *

Etiam in ipsa commentatione ubi fragmenta operum Kircherianorum adducuntur aut primum eduntur, verba nonnumquam misere corrum-puntur. Corrigo primam sententiam dissertatiunculae *De steganographico secreto numerorum*, quae sic proponitur: “*Rusultat* … combinatio, qua … numeri … tam ii … quam qui … continentur. Simul *additi*, unam prorsus summam conficiant”. Manifesto ita legere debemus: “*Resultat* … continentur, simul *additi* unam … conficiant”. Fortasse etiam legendum est *conficiunt*, causa enim non est cur coniunctivus adhibeatur.

Iosephus IJsewijn